

ÍNDEX

Les raons d'un títol	7
I. Aquell sabor perdut de les paraules	11
II. «Quan dic jo, vull dir vosaltres»	15
III. Sobre la dignitat poètica.....	49
IV. Sentiments i expressió literària.....	71
V. Ubiquïtat de la ironia	85

LES RAONS D'UN TÍTOL

És una expressió, per començar, ben viva i coneguda, que tot sovint hem usat i hem sentit usar als altres. Quan diem d'algú que «porta la veu cantant» és perquè enmig de la conversa o de la discussió, dins el conjunt de veus que s'entrecreuen, solament és la seva que sentim més que les altres. L'escoltem ininterrompuda, més clara i forta i modulada, com si la resta no gosés ni tallar ni amortir el seu discurs. Qui du la veu cantant es fa escoltar i sembla, de manera implícita, que se li suposa crèdit i raó; si més no, autoritat i iniciativa. La frase fa justícia al seu presumible origen musical: dins tot conjunt polifònic hi ha una línia que canta, que assumeix la melodia, per sota de la qual les restants hi posen, tan sofisticadament com es vulgui, però amb un paper secundari, l'acompanyament i el contrapunt. Tornem, però, a la metàfora corrent: enmig del cor dels qui xerren, la veu cantant (i que no canta) pot ser també no pas aquella que s'imposa a les altres, sinó l'escollida perquè ella sola parli en el nom d'elles, en nom de totes. Perquè és la més eloqüent, la més expressiva —la que més bé representa els interessos del grup. Diguem-ho per fi: aquest assaig, certament, parla sobre aquesta veu cantant, i no té cap problema a identificar-la amb la dels més arriscats i aventurers treballadors de la llengua, els poetes. En uns

temps en què la paraula, envilida, vulgaritzada, sembla recular fent-nos més pobres i ignorants, la veu dels poetes pot tornar a ser aquella que ens recordi que cal confiar en l'idioma, que som el que diem i que si els límits del nostre món són els límits del nostre llenguatge, com afirma el filòsof, ningú com ells per ensenyar-nos, als qui els vulguem escoltar, un món més ample i durador dintre del qual (i parlem de grandesa, no de nombre) tots podríem ser més.

És per això que aquest assaig, que tracta sobre l'expressió poètica del jo, ja veieu que no podia començar sinó definint què és la poesia i quin el seu estatut especialíssim (cosa que fan els dos primers capítols: «Aquell sabor perdut de les paraules» i «Quan dic jo, vull dir vosaltres»). Però com que no voldríem incórrer en cap ingenuïtat i menys en la de creure que els poetes són avui reconeguts i prestigiats igual que com van començar-ho sent fa segles, ens hem dedicat després a pensar amb alguna calma per què la nostra societat ja no fa gaire cas dels qui escriuen —a menys que parlin de secrets i de conspiracions—i gens si a sobre se'ls acut de fer-ho en vers. Com que fóra també fàcil, per l'altre extrem, fer del poeta una víctima, i donar tota la culpa al públic (a uns lectors poc sensibles, als gestors culturals), tampoc no ha estat pas aquest el camí que haurà volgut emprendre la nostra reflexió, en la perfecta consciència que sovint els poetes mateixos, amb posat de profeta o d'energumen, han estat els primers a dissuadir qualsevol encuriositat per aquest gènere. El nostre tercer capítol («Sobre la dignitat poètica») aborda en conseqüència la dificultat de donar encara versemblança a un discurs com el líric, tan exposat a ser tingut per cursi o desfusat, i de com aquella versemblança depèn més d'un to ben calculat i d'una actitud sota control que no de cap tema concret

específicament poètic. L'apartat següent («Sentiments i expressió literària») s'ocupa d'allò que convencionalment és associat amb més facilitat a la poesia, com és l'expressió dels sentiments més íntims, i de nou la voluntat ha estat defugir el tòpic, ajudar a entendre per què, contra el que sosté la majoria, la poesia és el gènere més impersonal de tot l'arc literari —i bé ha de ser-ho, si el que prova d'evitar és de caure en cap sentimentalisme. Després de tot aquest trajecte d'un caràcter més abstracte i especulatiu, l'assaig acaba com és lògic baixant per segon cop a l'arena dels exemples: demostrant (o, si més no, havent posat el coll per intentar-ho) que tota la poesia consistent i de substància que avui s'escriu a casa nostra i en la nostra llengua comparteix per damunt d'escoles, de generacions i d'estètiques una comuna preocupació per fer que, irònicament —això és: per l'ús de procediments irònics—, l'expressió del poeta pugui també, ni que sigui d'una manera provisional, convertir-se en la nostra.

En el món del permanent impasse postmodern, de tornada ja de tots els experiments, les transgressions i els «ismes», la poesia pot reclamar encara el seu rang de veu cantant només des de l'honestedat de qui és conscient que tota veritat, si és artística, és feta d'artificis i distàncies, i d'un insubornable i imprescindible sentit de la realitat.

*Sant Feliu de Pallerols,
29 de juliol de 2010*

I. AQUELL SABOR PERDUT DE LES PARAULES

La raó que veritablement explica per què la poesia lírica al llarg de la seva història ha estat, és i —presumim-ho— seguirà sent per sempre un gènere minoritari, cal buscar-la en la naturalesa excepcional de les seves creacions, que en res no s'assembla a la de cap altre text. Com l'òpera o com l'art abstracte, descansa sobre unes convencions que molts lectors menyspreen perquè creuen arbitràries. I cal certament que els donem la raó, si contemplem amb els seus ulls un poema qualsevol disposat sobre la pàgina. La incomoditat que provoquen les seves paraules és, per al qui no sap apreciar a quin joc el convidaven, del tot i per tot comprensible. Llegides d'una tirada, no semblen dir res que ens hagi d'afectar directament, com si s'escapessin de la boca d'algú que no se sap escoltat. Són, a més a més, molt poques, de manera que no arriben tampoc a deixar satisfet el qui aplaudeix si més no l'esforç d'emplenar un feix de quartilles, i ni tan sols sentencien alguna cosa definitiva sobre el món, com sí que fan els refranys, posem per cas. Afegim-hi també que no expliquen una història amb fets i amb peripècies, i que l'acció resulta tan imperceptible o anodina al final com al principi. Per si no fos prou, delaten uns criteris molt liberals a propòsit de la despesa de paper, ja que qui l'escriu interromp les rat-

lles molt abans del final de cada rengle, dilapidant tot al voltant uns marges d'autèntic escàndol. I això sense comptar encara amb el fet que pugui sobrevenir-nos una perplexitat final, si per atzar reparam en la manera com l'escrit va repetint uns mateixos sons, i que fins i tot hi ha paraules (just al final de la línia) gairebé idèntiques a unes altres. Arribats en aquest punt, la sospita airada que allò que hem estat llegint no passava de ser un simple embarbussament pot esdevenir irreversible.

Plantar-se, en efecte, davant d'un poema amb la mateixa actitud utilitària i prosaica que apliquem al titular d'un diari o al prospecte farmacèutic, és topar una vegada i una altra contra un enunciat d'una obscuritat i irrellevància absolutes. Només si fem la presumpció que aquest aparent jeroglífic pot en el fons tenir un sentit més valuós i si, armats de voluntat i de paciència, ens hi acostem tal com s'espera, començarem a veure algun besllum de per què de la poesia s'ha pogut escriure, com va fer Shelley un dia, que és el testimoni dels moments millors i més feliços viscuts per les ments millors i més joioses. A canvi, naturalment, cal acceptar que en tota aquella extravagància rau la inevitable condició de la poesia, la seva manera de proclamar a crits que es tracta d'una escriptura diferent, i que distinta ha de ser també la forma en què l'hem de rebre. I cal que acceptem també que aquestes anomalies donen, una per una, tota la seva raó de ser al gènere: si el poema no sembla tenir-nos en compte, és perquè figura que és el discurs que una consciència en soledat s'adreça a ella mateixa. És breu perquè, com va escriure Petrarca, no consenten discursos llargs ni l'alegria ni el dolor veritables (i no és cap altra cosa allò que pretén expressar el poeta, i que amb ell arribem a compartir-ho). Si prescindeix d'un fil narratiu, és per no distreure'ns del fet que el protagonista

real aquí són les paraules, i no ja com a vehicle d'un món que batega més enllà, sinó com a objecte d'atenció per elles mateixes, pel seu color, la seva sonoritat i el seu pes únics. I s'escriu en vers, al capdavall, per no oblidar que la poesia, que així anomenem *lírca*, va néixer per ser cantada, i que l'única forma de fer sonar la música de l'idioma (fins i tot sense badar boca) és a base de mesurar els mots i tensar-los, de disposar-ne sàviament les síl·labes i els accents, tot compassant-ne el so: és a dir, tot *component* el poema. La seva silueta discontinua, en darrer terme, retallada sobre un silenciós fons de color blanc —una constel·lació verbal damunt del cel de la pàgina, com volia Mallarmé—, és l'indici concloent que es tracta d'una exigent creació artística, i que no podem estar-nos de prestar-li, igual que amb un tapís o amb una miniatura, una sol·lícita atenció: la pressa de la prosa està contraindicada.

Seria ingenu pretendre, anestesiats com ens deixen el sentit de la llengua la xerrameca eufemística i fal·laç dels polítics, i la verboricitat ben buida dels esportistes i els famosos, que fóssim molts els disposats a admetre que són els poetes els qui encara poden retornar-nos aquell sabor perdut original de les paraules, i que hem de prendre'ns la molèstia de llegir i rellegir fins a inscriure en la memòria els versos que han sortit d'aquelles plomes. Però tal vegada ho sigui una mica menys que ens proposem, per contra, que qui ja és capaç de gaudir d'una novel·la o d'una funció de teatre s'adoni finalment que tancar-se a la poesia és renunciar al bo i millor d'aquestes altres variants literàries en la seva forma més quintaessenciada. El narrador persegueix desplegar un univers curull de situacions i de detalls i inventariar-lo, per tal d'implicar el seu lector en la fortuna de tal o tal altre personatge: és la versemblança allò que acredita

l'èxit de la seva ficció. El dramaturg, al seu torn, sap que pot treure partit de la força tan tremenda que el gest i que el diàleg regalen a les seves paraules: dites per éssers reals, de carn i os, fan que en un parell d'hores presenciem aquell episodi clau de la història d'algú que ja no tornarà mai més a ser el mateix. El poeta el mou, per fi, la més desmesurada de les ambicions de tots els seus col·legues literaris: aconseguir que siguin solament unes desenes de mots les que revelin, en la seva puresa radical, l'ésser més íntim d'un personatge, però no pas al llarg dels anys ni en el seu conflicte personal de més relleu, sinó en un únic instant d'intensa percepció, en què de cop i volta i amb tota nitidesa les coses esdevenen immediates i ens alerten sense equívocs que tota cosa és temporal. Sap tanmateix el poeta que això només serà possible si la seva imaginació és capaç de transformar la realitat en símbol i de fixar en el poema una imatge completa i perenne de la vida. Representat així el món real, en síntesi extrema, és lògic que tot apunti a allò essencial, a l'amor i la mort, al temps i al seu desgast, a l'oblit inevitable i al goig amb què cada poema, malgrat tot, el prova de combatre. Tota anècdota —tant se val si rosa vermella, vaixell a la deriva o arbre sota el llamp— s'eleva així a categoria, i si el qui escriu es diu Leopardi, Baudelaire o Carner, la vida feta metàfora palpita en cada vers. Ho ha deixat prou ben escrit el valencià Vicente Gallego: «La poesia no és sinó un valuós instrument que ens ajuda a experimentar la vida en la seva plenitud prodigiosa. No es tracta de fixar una experiència amb les paraules, sinó d'accedir, mitjançant aquest intent, fins a l'experiència que és en ella mateixa la paraula.»